

Inte lätt för de nya bönderna

Zimbabwes jordbruk, som blomstrade under 80-talet, rapporterats ha kollapsat. Ändå finns det personer som fortsätter att tro på en framtid och som vill satsa. En av dessa nya bönder är John Mutasa som tecknat ett 99-årigt arrendeavtal med staten.

HAN LER BRETT NÄR JAG TAR PLATS i bilen. Inte långt utanför huvudstaden Harare viker vi av på en mindre byväg. Den har en gång varit asfalterad och det gör underhållet svårare än om det varit en grusväg. En liten rand av asfalt reser sig som en rygg i mitten och för bilarna gäller det att kryssa fram för att inte bli hängandes på underredet.

– Är det ingen som underhåller vägen här?

– Vi har försökt gå ihop för att laga de värsta hålen, men idag är det ingen som vill tänka framåt och göra något åt vägen. Alla försöker satsa på sådant som ger snabb återbäring.

Snart passerar vi gränsen till farmen, grupper av kor har sökt skugga under några av de stora träden, gräset är högt och utvuxet. En pojke sitter på en sten och har uppsikt över djuren. Några får letar sig in i majsältet på andra sidan vägen.

Jordreformen, som började införas i början av 2000-talet, har gjort att Zimbabwe har hamnat i en djup konflikt, inte bara

med gamla vita jordägare utan också med västmakterna i det internationella samfundet.

Men för John Mutasa har det inneburit att han kan utveckla det han alltid drömt om, att få driva ett eget jordbruk, att testa och utveckla nya idéer och snabbt kunna se resultaten. Han är en nygift 34 åring som väntar sitt första barn med sin hustru, Selestine. Hans far stupade i befrielsekriget och farbrodern, som hade tjänst i armén, har sagt upp sig för att hjälpa till med gården. John har ett deltidsjobb i Harare men han är också entreprenör. Sedan 90-talet har han drivit en egen kvarnrörelse och har lagt undan lite för att kunna starta ett jordbruk.

– Jag ansökte om att få arrendera en farm 2001 sedan regeringen bestämt att all mark ska tillhöra staten.

– VAD HÄNDE MED DE VITA FARMARE som drev gården förut?

– De har lämnat landet tror jag. Först sålde de djur och maskiner, ja allt som gick att sälja. När jag kom hit var det som ett tomt skal. De hade mest sysslat med tobaksodling och mjölkstallet hade nästan ramlat ihop.

– Du måste ha haft en plan, vad var det som drev dig?

– Det var att skaffa djur och få igång mjölkproduktionen, på det sättet får jag också regelbundna inkomster, säger John.

Vi kliver ur bilen som han parkerat på gårdsplanen bakom det lilla boningshuset. Jag hade förväntat sig en herrgårdsliknande byggnad med en tjusig trädgård men den till ytan jättelika egendomen har ett anspråkslöst yttre. Röda tegelbyggnader, där ett av torkhusen för tobak ser ut att vara fräschast. Farmen var på kolossala 2 800 hektar men staten har delat upp den i flera gårdar och torp. Eftersom de flesta byggnaderna var placerade här, blev detta också den största gården med 500 hektar jordbruksmark. John hade egentligen tänkt sig ett jordbruk på högst 200 hektar.

– När myndigheterna frågade om jag var intresserad, tänkte jag att, om jag säger nej nu kanske jag inte får någon mer chans att bruka en gård.

Gårdsplanen framför verkstaden är gårdens centrum. Här håller fyra karlar på att lasta av något stort som ska lagas. Runt omkring står traktorer och maskiner, alla verkar vara renoveringsobjekt. Den största traktorn har något fel i växellådan och de flesta maskinerna verkar rejält slitna. Smeden är en ovärderlig tillgång, det är en kunnig man som har jobbat på gården i många år. Han styr arbetet och männen låter sig inte störas när John guidar runt mig bland byggnaderna.

JAG VILL FRÅGA OM LANDREFORMEN och hur massflykten av vita farmare har påverkat jordbruket. Det är en komplicerad fråga men John försöker ge ett enkelt svar.

– Landreformen har nog gått snett på många håll. Med de vita farmarna försvann också de som sålde reservdelar och förnödenheter. En amerikansk traktor är det nästan möjligt att få tag på reservdelar till idag.

Tidigare hade gården ett 40-tal arbetare. Många gav sig av när de förra ägarna försvann, en del har kunnat bosätta sig på några av de mindre torp som regeringen har delat ut. Idag har gården utökats till 90 lantarbetare, några har återvänt eftersom John Mutasa gärna anställer.

– Vi behöver folk. Vi har varken pengar eller möjligheter att satsa på moderna maskiner. Det finns heller inga banker som vill låna ut pengar till rimliga räntor.

Därför måste mycket av arbetet göras för hand. Stora fält med majs och bönor kommer att skördas för hand, ungefär som när de förra ägarna odlade tobak. Tobaksodlingen, som tidigare gav Zimbabwe stora exportinkomster, har i stort sett havererat.

JOHN TROR MEST PÅ MJÖLKPRODUKTION och drömmer om ett eget mejeri. Avelsarbetet lägger han stor vikt vid och

siktar på att få fram högproducerande mjölkkor av rasen Holstein. 250 kor är målet och i dag mjölkar 50 medan ytterligare hundra går dräktiga.

John är också stolt när han visar upp mjölkkanläggningen. Varannan dag kommer mjölkbilen och tömmer trekubikstanken.

– Förutom inköp av bra avelsdjur är det här den bästa investering vi gjort.

Kalvar och kvigor tas särskilt väl omhand. Småkalvarna har det svalt och skönt i sina fräscha boxar, fri tillgång på mat, ett ladugårdsfolk som passar upp och ser till att de har allt de behöver. Morgon och kväll blir de också serverade det bästa fodret: skörderester med bomullsfrökaka, vetekli, soja eller majsmjöl, och rester från bryggningen av Zambeziölet, gjort av sorgum, blandas ihop till ett riktigt kalasfoder. En lätt syrlig doft sprider sig när kossornas hovmästare visar upp hur de närmaste dagarnas förbrukning just lagts upp i högar under presenningar.

Djuren lever ett riktigt lyxliv i förhållande till hur enkelt många av lantarbetarfamiljerna har det. Alla som är hemma hälsar glatt när vi går runt bland bostäderna, John drar något skämt och folk är inte sena med att svara. Visserligen har John Mutasa sett till att alla arbetarbostäderna i dag har elektricitet, och de sämsta husen har ersatts av nya, men livet som lantarbetare är hårt och torftigt. Förhållandena liknar det statarsystem vi en gång hade i Sverige, men det verkar trots allt vara en skön stämning på gården.

– I dag har många gett sig iväg till grannbyn. Det är något möte om utveckling och de tog den bästa traktorn, säger John utan förebräelse i rösten.

SNART SKA SKÖRDEARBETET BÖRJA. För en arrendegård som denna räknar staten med att det ska produceras mat, minst 300 ton majs. Tanken är att de som fått ett fördelaktigt arrendekontrakt med staten ska sälja sin produktion till fastställda priser.

– Inspektörerna från Jordbruksministeriet kommer att bli snopna när de märker att jag inte har majs för konsumtion, allt jag producerar ska bli nytt utsäde. Jag har ett särskilt kontrakt med en fröfirma för min utsädesodling, säger John.

De priser som är fastställda för konsumtionsmajs är så låga att få lantbrukare vill producera. För att slippa sälja till underpriser satsar lantbrukarna istället på att föda upp djur eller odla mer lönsamma grödor. John räknar med att kunna använda de stora torkhusen för tobaksblad till kycklinguppfödning. För kött och mjölk går det att få bra betalt. Följden blir att Zimbabwe, som brukar liknas vid en kornbod, lider brist på majs och tvingas begära hjälp från FN för att inte drabbas av svält.

Vi gör en fältvandring för att se grödorna på nära håll. Markerna sluttar svagt och jordmånen känns mullig, den innehåller både lera och sand. Tyvärr har regnen inte varit tillräckliga. Stora fält med bönor håller redan på att mogna av. Majsen är fortfarande grön men John tror inte den kommer att producera några fler kolvar.

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Dela Lika 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

FRÅN MIN SVENSKA HORIZONT TÄNKER JAG mig bönder som ett kollektiv. Samarbeta och Kooperation har ju skapat våra starka producentföreningar. Borde inte samma utveckling kunna ske i Zimbabwe?

– Nej det är samma sak som med vägen. Det politiska läget är för känsligt, ingen vågar satsa på gemensamma projekt, säger John.

– Om du fick drömma och se lite framåt.

– Jag önskar jag hade pengar. Då skulle jag bygga ett eget mejeri och köpa in mjölken från mina grannar. Det skulle vara bra för småbönderna som försöker försörja sig på sina torp här omkring. Jag försöker hjälpa till så gott jag kan och jag vill att fler ska satsa på mjölkkor.

EN LITEN Å RINGLAR SIG FRAM någon kilometer bort. Där har John tänkt bygga en damm så att grödorna kan bevattnas. På några andra marker finns det borrhade brunnar. Tyvärr tog den förra ägaren med sig all pumptrustning. Kanske finns den nu i Zambia eller Moçambique, dit många av Zimbabwes vita farmare flyttat.

– Du har fått ett avtal med regeringen. Vad tror du skulle hända om det blev en ny president och regering efter nästa

val? Finns det risk att arrendeavtalen sägs upp och att de gamla ägarna kommer kräva tillbaka sin mark?

– Om vi skulle bli tvingade bort från våra gårdar, ja, då tror jag det skulle bli krig.

John är mycket bestämd. Han tänker aldrig släppa sin farm.

Han föreslår att vi ska gå ner till ån. Det rör sig i buskarna och fram kommer en man med ett långt metspö. Han har prövat fiskelyckan och visar upp sin fångst när vi möts. Vi får klättra oss fram till åkanten. Det är inget flöde nu men det står vatten i några av åns fördjupningar. Där kan det också finnas någon fisk. Småpojkar brukar till och med bada i det gytjtjuga vattnet.

– Jag har haft en kompis här som kan schakta ut och göra en riktigt damm. Om fälten häromkring blev bevattnade skulle skördarna bli mycket stora, säger John och slår ut med armarna.

Han har visioner och hoppas mycket på framtiden. De fysiska förutsättningarna för att Zimbabwe ska kunna blomstra som jordbruksland är många.

Men tyvärr sätter osäkerheten inför framtiden sina spår. Kommer inte återberingen snabbt blir det inga investeringar.

ULF BREITHOLTZ